
TÜRKİYE'DE KÜLTÜR TURİZMİ POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Zeyyat BANDEOĞLU*

ÖZET

Doğal güzelliklerinin dışında Türkiye'nin çok köklü bir kültür geçmişi olması hasabıyla, neredeyse her taşın altından tarihi bir değer çıktığı, birçok medeniyetin yaşadığı ve izler bıraktığı inanılmaz bir kültürel potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin önemi ve gerçekliği tam kavranamamsından dolayı yanlış politika ve stratejiler nedeniyle kültür turizmi geri planda kalmış ve ülke ekonomisine katkısı kısıtlı olmuştur. Bu makalenin amacı da, söz konusu potansiyelin tam olarak açığa çıkarılmasına ve öneminin anlaşılmasına katkı yapmak ve karar vericilerin turizm politikalarına yön vermektir.

Anahtar kelimeler: Kültür, turizm, Türkiye

EVALUATION OF TURKEY'S CULTURAL TOURISM POTENTIAL

ABSTRACT

Besides its natural beauties, Turkey has a great potential in cultural tourism as a result of being the cradle of several civilisations throughout the history. However, this potential and its importance has not been fully understood and utilised sufficiently for the well being of its people and economy due to ill designed policies and strategies. Therefore, the purpose of this article is to make contributions to the exposure of this potential and influence the decision makers in the formulation of tourism policies and strategies.

Key words: Culture, tourism, Turkey

---

* Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Efes Meslek Yüksek Okulu

GİRİŞ

Kültür; sanat, dil, din, tarih, mimari yapı, yaşam tarzı gibi unsurları içine almakta ve insanların turizm faaliyetlerine katılma sebepleri arasında önemli rol oynamaktadır. Ortaya çıktığı toplum veya bölge açısından özgün olan kültür olgusunun -büyük göçler haricinde - farklı coğrafyalara taşınması veya farklı toplumlar tarafından yaşanması mümkün değildir. Kültür ortaya çıktığı yere özgü olması ve başka bir yerde yaşanmaması sebebiyle turizm talebi yaratır.

Doğal güzelliklerinin dışında Türkiye'nin çok köklü bir kültür geçmişi olması hasabıyla, neredeyse her taşın altından tarihi bir değer çıktığı, birçok medeniyetin yaşadığı ve izler bıraktığı inanılmaz bir kültürel potansiyele sahiptir. Türkiye çok azını tanıttığı zengin geleneksel kültürü, dünyaca bilinen mitolojik öyküleri, yemekleri, dansları, gelenek ve görenekleriyle, iklimi ve coğrafi yakınlık bakımından birbirine benzeyen deniz-güneş turizminde rekabet halinde bulunduğu ülkelerden daha avantajlı konumdadır. Amerikalı turizm yazarı Tom Brosnahan'ın deyişiyle "Tarih açısından Türkiye'nin dibi yoktur".

Türkiye bir açık hava müzesidir. Turistin yaptığı her faaliyette, gittiği her yerde, yediği her otantik yiyecekde kültür ve coğrafi güzellikler biraradadır ve zenginlikler herkesin görebileceği şekilde açık alanlarda sergilenmektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Müdürlüğü'nün yapmış olduğu tespitlere göre, Türkiye genelinde 9161 sit alanı, 81887 tescilli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı, bakanlığa bağlı 317 müze, 34 tanesi İstanbul'da olmak koşulu ile 110 özel müze bulunmaktadır (Kültür Bakanlığı resmi internet sitesi). Hititlerden Asurlulara, Friglerden Bizanslılar'a Selçuklulardan Osmanlılara medeniyetlere beşiklik yapmış olan, her karış toprağında bu medeniyetlerden izler taşıyan, Anadolu gibi her köşesinde bir uygarlık kalıntısı barındıran ve her yöresinde ayrı bir kültür zenginliğini yaşayan Türkiye kültür turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin önemi ve gerçekliği tam kavranamamsından dolayı yanlış politika ve stratejiler nedeniyle kültür turizmi geri planda kalmış ve ülke ekonomisine katkısı kısıtlı olmuştur. Bu makalenin amacı da, söz konusu potansiyelin tam olarak açığa çıkarılmasına ve öneminin anlaşılmasına katkı yapmak ve karar vericilerin turizm politikalarına yön vermektir.

Bu bağlamda ilk olarak kültür ve kültür turizm kavramlarına değinilecek, kültür turizmin tarihsel geçmişine bakılacak akabinde ise Türkiye'nin kültür turizmi arzı ve talebi değerlendirilip Türkiye'ki kültür turizmin mevcut durumu incelenecek ve önerilerde bulunulacaktır.

1. KÜLTÜR KAVRAMI

Bireylerin gruplaşmasıyla meydana gelen toplumlar belirli durumlarda karşılaştıkları sorunları çözmek ve gereksinimlerini gidermek için birçok araca ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlar, toplumlarda kültür denen ortak bir olgunun doğmasını beraberinde getirmektedir (Duran, 2011: 292).

Kültür standart bir tanıma sığmayacak kadar geniş anlamlar ifade etmektedir. Her kültürün ayrı bir tarihsel karakteri, yaşanan dönemin üretim biçimi ile bağıntısı vardır. Bu nedenle değişik kaynaklarda birçok değişik tanıma rastlamak mümkündür.

Etimolojik açıdan incelendiğinde kültür kelimesinin, Latince'deki "tarım" anlamına gelen "Cultura" kelimesinden geldiği (Gülcan, 2010: 101) ve 12.yüzyıldan beri kullanıldığı görülmektedir. "Cultura" sözcüğü kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerde tarımsal üretimi, ekip biçmeyi anlatırken; 19. yüzyıldan itibaren sözcük, toplumların becerileri, sanatları, gelenekleri ve yaşama biçimi şeklinde tanımlanmaktadır (Öter ve Özdoğan, 2005: 127).

Kültür veya medeniyet toplumun bir üyesi olarak insanın edindiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, gelenekler ve bunun gibi diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür (Tylor, 1871: 1). Kültür olgusunu konu edinen çalışmalar arasında en kapsamlı olanlardan biri Hofstede'e (1984) aittir. Hofstede kültür kavramını, bir grup insanı diğerinden ayıran zihinsel programlama olarak açıklamaktadır. Hofstede'e göre programlama ailede başlamakta, okulda, arkadaş gruplarında, çalışma ortamında ve içinde yaşanılan toplumda devam etmektedir (Hofstede, 1980, aktaran Duran, 2011: 293).

Kültür, insanın doğa ile birlikte yaşamını sürdürebilmesi için ürettiği ve öğrenme yoluyla edindiği her şeydir (Güvenç, 1994: 48). Küçükaslan (2007) ise, kültürü; toplumların din, ahlak, hukuk, sanat, gelenek ve göreneklere gibi değerlerin bütünü olarak tanımlamaktadır.

Türk Dil Kurumu'na göre ise, kültür kavramını; "*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin*" şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2014).

Kültür unsurlarının toplumdan topluma farklılık göstermesi sebebiyle, kültür tanımlamalarında ortaya çıkan farklılık kültür sınıflandırmasında da kendini göstermektedir. Kültür çeşitleri; kitle kültürü, folk kültür ya da halk kültürü, yüksek kültür, alt kültür, karşı kültür, popüler kültür şeklinde açıklanmaktadır (Gökalp, 2011).

2. KÜLTÜR TURİZMİ KAVRAMI

Kültür turizmi sözcüğüne ilk kez 1980'li yılların başında Avrupa Komisyonu'nun, Avrupa Birliği'nin kültürel kimliğini ve kültürel mirasını ortaya çıkarmak amacıyla yaptığı çalışmalar sırasında rastlanılmış olup araştırmalar halen devam etmektedir (Kocapınar 2007, aktaran Çulha, 2008: 1829). 1990'lı yıllara bakıldığında tur operatörlerinin de devreye girmesiyle kültür turizminin daha fazla önem kazandığı görülmektedir (Richards 2001, aktaran Günal vd., 2009: 277).

Kültür turizmi konusunda bugüne kadar yapılmış pek çok sayıda tanım bulunmaktadır ve her tanım birbirinden büyük ölçüde ayrılmaktadır. Kültür turizmi, en genel anlamda, turistik bir aktivite olarak, ziyaretçi veya turistlerin öncelikli olarak keyif ve gezi amaçlı ancak bu sırada ziyaret edilen değerlerin az dahi olsa anlamlarının farkına varmalarını içeren ziyaretlerdir.

Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre; kültür turizmi, insanların kültürel motivasyon sağlamak amacıyla yaptıkları iş seyahatleri, sahne sanatları ve kültür turları, festivaller ve diğer kültürel olaylara katılımları, sit alanlarına ve anıtlara yönelik ziyaretleri ile dini seyahatleri kapsayan hareketlerdir (Pedersen, 2002: 23).

Kültür turizmi; tarihi yapıları, yerel mimariyi ve eski eserleri görmek, festivallere ve fuarlara katılmak, yerel mutfakları tecrübe etmek, dini seyahatlerde bulunmak gibi amaçları güden turistlerin katılımıyla gerçekleşen bir turizm türüdür (Çulha, 2008: 1829; Usta, 2012: 164). Kültür turizmi, insanların yaşadıkları yerlerden kültürel ihtiyaçlarını karşılamak, deneyim kazanmak ve yeni bilgiler elde etmek amacıyla kültürel çekiciliklere sahip olan destinasyonlara hareket etme durumudur (Richards, 1996 aktaran Bachleitner ve Zins, 1999: 199).

Kimi kaynaklarda (Bahçe, 2011; Çiçek, 2013) kültür turizmi yerine miras turizmi kavramının kullanıldığı görülmektedir. Miras turizmi, bir bölgeyi ziyaret edecek turistlerin çekim faktörünün miras unsuru olduğu turizm türünün bir alt grubu olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu turizm türünde amaç, sahip olunan mirasın gelecek nesillere aktarılmasının sağlanmasıdır (Millar, 1999 ve Garrod vd., 2000 aktaran Abacılar, 2008: 15).

Kültür turizmi dar anlamda, kültürel ilgileri tatmini amaçlayan, tarihi yerlere, müze ve galerilere, sanat gösterileri ve festivallere ziyaretlerle yerel toplulukların yaşam şekillerini görmeyi de içeren özel ilgi seyahatleridir. Geniş anlamda ise, kültürel içerikli faaliyetleri içeren, farklı merakların karışımı olan gezi ve seyahatlerdir (Medlik, 2003: 48).

Richards'a göre kültürün, birtakım süreçlerden (fikirler ve insanların yaşam şekilleri) ve bu süreçlerin ürünlerinden (binalar, sanat eserleri, gelenekler v.b.) oluşmaktadır (Richards, 2001: s.7). Geleneksel bakış açısının değişmesi ile, kültür turizminin yalnızca gidilen yerdeki yapıtları gezmek değil aynı zamanda, gezilen yerlerdeki yaşam tarzları ve stillerini de görmek ve yaşamaktan oluştuğu kabul edilmektedir. Kültür turizmi sadece kültürel ürünlerin tüketimini değil, gezilen bölgenin veya orada yaşayan insanların çağdaş anlamda yaşam biçimlerini de anlamayı, görmeyi, yaşamayı içermektedir. Yani kültür turizmi sadece tarihi yapıtların gezilmesini değil, yaşayan kültürün öğrenilmesini içermektedir.

Özellikle kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve müzeciliğin geliştirilmesi anlamında son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalar, günümüz modern toplumlarında kültüre ve kültürel etkinliklere olan ilginin artmasından kaynaklanmaktadır. Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşme'sini kabul etmiştir. Sözleşme'nin ikinci maddesi Somut Olmayan Kültürel Miras'ı şu şekilde tanımlamaktadır: "Somut Olmayan Kültürel Miras", toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. İşbu Sözleşme bağlamında, sadece, uluslararası insan hakları belgeleri esaslarına uyan ve toplulukların, grupların ve bireylerin karşılıklı saygı gereklerine ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olan somut olmayan kültürel miraslar göz önüne tutulacaktır. Sözleşmenin aynı maddesinin 2. fıkrası Somut Olmayan Kültürel Mirasın belirdiği alanları şu şekilde tanımlamaktadır (UNESCO resmi internet sayfası):

Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar; gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evrenle ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği şeklinde sıralanabilmektedir.

Kültür turizmi aynı zamanda, kitle turizminin bir karşıtı veya bir alternatifi olarak gösterilmektedir. Oysa ki günümüzde gerçekleştirilen kültür turlarının büyük çoğunluğu büyük grupların gerçekleştirdiği kitle turizmi kapsamında olmaktadır. Dolayısıyla turizm çeşitleri birbirinden ayrıştırılmaya çalışılsa da aslında iç içe geçmiş farklı ürün gruplarıdır. Yayla turizmi veya deniz-güneş-kum turizmi, sırasında da kültür turları adı altında geziler gerçekleştirilebilmektedir. Kültür turizmine bakış açısı tamamen turistin böyle bir seyahatten ne elde etmek istediği ile alakalıdır. Geçmiş dönemlerde ülkemizde çeşitli kültür turizmi destinasyonları kültür gezisi amacı dışında turist akınına uğramışlardır. (Kapadokya-Asmalı Konak televizyon dizisi veya Kanlıca Abutpaşa Yalısı-Gümüş dizisi örneği gibi) Bunun yanı sıra kültürel çekiciliği olan bir bölgeden sadece geçiyor olmak ve bu çekicilikleri görmeden geçmek kültür turizmi kapsamına girmemektedir.

3. KÜLTÜR TURİZMİNİN GELİŞİMİ

Kültür her dönemde turizmin vazgeçilemez bir parçası olmuştur. Günümüzde insanların eski medeniyetlerin ya da kültürlerin izlerini görme isteğine ek olarak kendi kültürleri dışındaki yerel kültürlerle de ilgi duymaya başlaması (Emekli, 2006: 54) alternatif turizm türlerinden kültür turizminin doğmasına ortam sağlamıştır. Yazılı tarihten çok daha önceleri, günümüzde turizm veya kültür turizmi olarak adlandırılan olay insanlığın doymak bilmez merakını gidermeye yönelik olarak gerçekleşmekteydi. Seyahat etme ve diğer insanlar ve onların kültürlerini öğrenme arzusu her zaman zaruri bir güdü oluşturmıştır (Jafari, 2000: 125).

Kültür turizminin geçmişine bakıldığında, bilinen en eski seyahatlerin, Romalıların Nil'e düzenledikleri kültür turları olduğu görülmektedir (Çiçek, 2013: 103). Yıldırım (2009), Halikarnaslı Heradot'un 2700 yıl önce Piramitleri görmeye gitmesiyle ilk kültür turisti olduğunu; binaların üzerindeki yazı ve resimler hakkında yorum yaparak, bunları inşa edenlere yönelik bilgi edinmeye çalıştığını belirtmektedir. 1670 yılında Avrupa'da, Büyük Tur'a katılan bireyler; müzeler, kültürel peyzajlar, kiliseler ve festivaller gibi özel alanları gezmekte ve bu alanlara yapılan ziyaretlerin temel amacının, kültürün tüm farklı biçimlerinin tecrübe edilmesi olduğu belirtilmektedir (Hausmann 2007, aktaran Toker, 2011: 8).

Orta Çağ döneminde ise zevk ve eğlence amaçlı seyahatlerin yerini dini ve ticari amaçlı geziler almıştır. On dördüncü yüzyılda Rönesans tüm Avrupa'ya yayılmış ve ardından Reform hareketleri ile Avrupa'da kültür ve sanat anlamında ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Bunun sonucu olarak da kültür amaçlı geziler Avrupa'da yaygınlaşmıştır. Bu gezilerin en bilineni ise on altıncı yüzyılda elitlerin katıldığı Büyük Tur'dur (Grand Tur). Büyük Tur, esasen, aristokratların katıldığı bir Batı Avrupa Turu idi. Turizm tarihi konusunda en derin araştırmalara imza atmış olan John Towner, bu gezilerde esas turistlerin eğitimcileri ile birlikte genç aristokratlar olduğunu ve on sekizinci yüzyılın ortalarında 15.000 ila 20.000 arasında İngiliz turistlerin Avrupa Kıtasını turlamış olduğunu belirtmektedir. Rönesans ile birlikte başlayan klasik sanatı öğrenme

merakı o dönem seyahatlerinin başlıca motivasyonu olmuştur (Page, 2005: 29). Ülkelerin kültür turizmi adı altında yeni bir turistik ürün oluşturması ve bu yönde ilgi artışı yadsınamaz bir gerçektir. Aslında bu artış, 1950'lerden beri ilerleme kaydeden uluslararası turizmle paralellik göstermektedir. Eleştirmen ve biyografi yazarı Alexander Walker, Amerika'dan Avrupa'ya yönelik turizm hareketlerinin 1953'te çevrilen "Roma Tatili" sonrasında hareketlendiğini ve daha öncesinde bu yöne gezilerin olmadığını belirtmektedir. Amerikalılar, her karesinde barok mimari örneklerinin sergilendiği bu yerinde çekilen filmde etkilenmişlerdir. Avrupa turizmi söz konusu olduğunda Romalılar döneminde ilk seyahatlerin yapıldığı gözlenmiştir. Orta Çağ döneminde turizm, dini amaçlı gerçekleşmiştir. Modern anlamda halka açık müzecilik anlayışı, 18. yüzyılın ortaları ile 19. yüzyıl sonlarında Avrupa, Avustralya ve Kuzey Amerika bölgelerinde gelişme göstermiştir. Bu özel yerlerin gelişmesinde ulus devlet kavramının kutlanması ve göz önüne serilmesi esas amaçlardandı. Yirminci ve yirmibirinci yüzyıllarda ise kültürel yapılaşmanın kamu yatırımları ile arttığı görülmüştür (Misuara, 2006: 135).

Türkiye, coğrafi konumu itibari ile Asya, Avrupa ve Afrika arasında birleştirici bir rol üstlenmektedir. Geçiş yollarının üzerinde olması, Anadolu topraklarını tarihin ilk devirlerinden beri insanların ilgi odağı yapmıştır. Anadolu toprakları sürekli farklı amaçlarla kullanılmış ve birçok uygarlığın beşiği olmuştur. Hitit, Frigya, Likya, İon, Bizans gibi çeşitli uygarlıkların miraslarının birleşimi bugünkü Anadolu ve Türk kültürünün temelini oluşturmuştur. Selçuklular döneminde ulaşım olanaklarının artması ve kervansarayların inşa edilmesi Türk turizmindeki ilk adımlar olarak algılanabilecek Anadolu'daki turizm hareketlerinin gelişmesini sağlamışlardır. Osmanlılar döneminde modern anlamda turizm hareketleri olarak değerlendirilmese de Anadolu toprakları yıllar boyunca sanatçı, diplomat, tarihçi gibi yabancıların uğrak yeri haline gelmiştir.

1800'lü yılların ortalarından itibaren gelişen demiryolu yatırımları ile birlikte Türkiye'de önemli arkeolojik keşiflerin başladığı görülmektedir. Örneğin, 1834'te Fransız gezgin C. Texier'in Hattuşa'yı ve Yazılıkaya'yı (Bryce 2003: 17; Koç 2006: 2; Martino 2006: 12 aktaran Gülcan, 2010: 103), 1870'te Henry Schilliman'ın Truva'yı keşfi, 1900'lü yılların başında Sir William Ramsey ve Gertrude Bell gibi bazı öncülerin Anadolu topraklarındaki geniş arkeolojik keşif ve araştırmaları, batı ülkelerinden özellikle sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek, sınırlı sayıda Avrupalı turist ilgisinin Anadolu coğrafyasına yönelmesini sağlamıştır (Eyice 1972, aktaran Gülcan, 2010: 103).

Osmanlı İmparatorluğu'nda da küçük ölçekli seyahatler oluyordu ancak ilk modern turizm hareketi 1863 yılında Sergi-i Umumi-i Osmani adını taşıyan serginin açılışı dolayısıyla başta Avusturya olmak üzere çeşitli yerlerden turistlerin gelmesi ile gerçekleşmiştir. Hemen hemen aynı tarihlerde İstanbul'dan da ilk turist grupları yurt dışına gitmiştir. 1870'de İstanbul'u Paris'e bağlayan "Orient Express" ile Şark demiryolunun açılışı, ilk otellerin yapımını da teşvik etmiş ve ilk modern anlamdaki otel olan Pera Palas Oteli 1892 yılında faaliyete geçmiştir. Aynı dönemde iki yabancı seyahat acentesi de kurulmuştur. I.Dünya Savaşı'nın ardından Kurtuluş Savaşı yılları ülkemizde turizm hareketlerini engellemiş, turizmin tekrar canlanması Cumhuriyetin ilk yıllarında ulaşım faaliyetlerinde yapılan düzenlemeler ile olmuştur. Turizmle ilgili örgütlenme faaliyetlerini sürdürmek üzere Atatürk'ün emriyle Seyyahın

Cemiyeti (adı sonradan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu oldu) kurulmuş ve bu dernek II.Dünya Savaşına kadar Türkiye'nin turizm siyasetini belirlemiştir. 1957 yılından itibaren ise sektör Bakanlık düzeyinde yürütülmeye başlanmıştır.

1992 yılında İstanbul Üniversitesi Turizm Doktora programına bağlı olarak, Akdeniz Üniversitesi birinci sınıf tatil kota örnekleme yöntemine göre bir anket çalışması yapılmış ve ülkemize gelen turistlerin burada mutlu olmalarına neden olan etkenlerin neler olduğu sorulmuştur. Anket sonucunda % 60,6'sı Türk misafirperverliği, % 57,4'ü arkeolojik ve kültürel değerlerin zenginliğini ilk iki sırada göstermiştir (Çorbacı 1994:72).

Günümüzde yurt dışına yönelik pazarlama çalışmaları yapan yerel seyahat acentelerinin çoğu Türkiye seyahat paketini satarken, ülkenin tarih ve kültürel dokusunu ön plana çıkarmaktadır. 1991-1992 yıllarında Türkiye'ye gelen yabancı turistler üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma ile ülkemize gelen yabancıların % 20'sinin seyahate tarih amaçlı katıldıkları, % 22'sinin deniz ve güneş için katıldıkları, % 9'unun ise mistik doğu havasını tatmak istedikleri için Türkiye'ye geldikleri saptanmıştır (Tursab, 1991:31).

4. TÜRKİYE'NİN KÜLTÜR TURİZMİ ARZININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Kültür turizmi alternatif turizm olarak potansiyel turistlere sunulmaktadır. Bir destinasyonun ürünlerinin çeşitliliği sahip olduğu kültürel miras öğeleri ile bağlantılı olmaktadır. Bunun sonucu olarak da kültürel çekicilik unsurları fazla olan yerlerin sunacakları ürünlerin sayısındaki artış sebebiyle turistlerin ilgi göstermeleri kaçınılmaz olacaktır.

Kültürel miras, koruma, koleksiyon yapma ve gelecek nesillere aktarma amacıyla saklanan şeyler olarak tanımlanabilmektedir. Bir diğer deyişle önceki nesillerden aktarılmış olandır (Howard, 2003: 6).

1972 yılında UNESCO bünyesinde oluşturulmuş olan Dünya Miras Komitesi 120 ülkede 788 öge belirlemiş ve onların doğaları gereği tüm dünyaya mal olmuş eserler olduğunu ve onların özel koruma programları çerçevesinde desteklenerek korunmaları gereğini tespit etmiştir. Dünya Mirası listesine giren yerler turist çekim merkezleri olmuşlardır ve 2001 yılından itibaren sürdürülebilir turizm ve korumacılık anlayışları kapsamında bu bölgeler için projeler gerçekleştirilmektedir (Pederson, 2007: 115).

Dünyada eşi, benzeri olmayan zenginliklere medeniyetlere beşiklik etmiş Anadolu topraklarında Hititler, Sümerler, Urartular, Likyalılar, Lidyalılar, Frikyalılar, İyonlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar, Türkiye Cumhuriyetine gelinceye kadar birçok iz ve kalıntı bırakarak, ülkemizi benzersiz bir konuma ulaştırmıştır. Günümüze kadar ulaşan bu kalıntı ve izlerinin belli başlarını bölgesel olarak şöyle sıralayabiliriz.

Ege Bölgesi: Pergamon Şehri, Akropolis (Tiyatro), Zeus Sunağı, Bergama Kütüphanesi, Trayanus Mabedi, Demeter Tapınağı, Athena Tapınağı (Bergama), Afrodisias, Didyma, Prien, Miletos (Aydın), Bodrum Kalesi, Antik Tiyatro (Bodrum), Hieropolis (Pamukkale) Priene ve Didim Antik Kentleri, Sard Harabeleri, Artemis Tapınağı (Denizli).

Akdeniz Bölgesi: Saint Pierre Kilisesi (Hatay), Bakras Şatosu (İskenderun), Taşköprü (Seyhan Nehri-Adana), Viranşehir (Mersin), Karikos Yıkıntıları, Kız Kalesi (Silifke), Kleopatra Kapısı (Tarsus), Mamuriye Kalesi

(Anamur), Kahramanmaraş Kalesi, Yivli Minare, Hadrianus Kapısı , Termessos, Aspendos, Perge (Antalya), Myra.

İç Anadolu Bölgesi: Ankara Kalesi, Augustus Tapınağı, Roma Hamamı, Gordion(Ankara), Anıtkabir Müzesi, Anadolu Uygarlıkları Müzesi, Yunus Emre'nin Mezarı (Çankırı) , Şifaiye Medresesi (Kayseri), Mevlana Türbesi , Alaeddin Cami (Konya), Gökmedrese, Çifte Minareler (Sivas), Alişar Höyüğü, Çengel Tepe Höyüğü (Yozgat), Peribacaları, Alacahöyük, Çatalhöyük.

Doğu Anadolu Bölgesi: İshakpaşa Sarayı, Kars Kalesi (Ağrı), Van Kalesi, Akdamar Müzesi Hüsrev Paşa Cami (Van).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi: Nemrut (Kahta-Adıyaman) Diyarbakır Surları, Ulucami, Dört Ayaklı Cami (Diyarbakır), Karkamış Şehri (Gaziantep), Dara Şehri ve Kalesi (Mardin), Ulucami, Derzin Kalesi, Veysel Karani Türbesi (Siirt), Halil-ül-Rahman Cami (Şanlıurfa)Hasankeyf (Batman), Deyrul Zaferan Manastırı (Mardin).

Karadeniz Bölgesi: Gazi Köşkü, Ayasofya Müzesi, Vazelan (Hazret-i Yahya) Manastırı, Sümela Manastırı (Trabzon) Hattuşaş, Yazılıkaya (Çorum), Amasya Kalesi, Sultan Beyazıt Külliyesi, Safranbolu Evleri, İşhan Kilisesi (Artvin).

Marmara Bölgesi: Osmanlı İmparatorluğu'nun üç başkentinin Bursa, Edirne ve İstanbul'un bu bölgemizde yer alması bu döneme ait eserlerin Marmara Bölgesinde daha fazla olmasına neden olmuştur. İstanbul ise sahip olduklarıyla başlı başına incelenmesi gereken bir güzelliştir. Ayasofya, Sultan Ahmet Camisi, Süleymaniye Camisi, İstanbul Surları yüzlerce kültürel eserden sadece bir kaçıdır. İstanbul dışında yer alan bazı kültürel eserler ise şunlardır: Selimiye Camii, Beyazıt Külliyesi, Arasta Çarşısı, Meriç Köprüsü (Edirne), Kyzikos Kalıntıları, askyleion Kalıntıları (Balıkesir), Çanakkale Şehitleri Abidesi, Truva Kalıntıları, Behramkale (Çanakkale).

Türkiye'de ayrıca yüzlerce antik kent vardır. Bunlardan ortaya çıkarılanlardan bazıları şunlardır (Kültür Bakanlığı resmi internet sayfası): Aizanoi - Aezani (Çavdarhisar), Alabanda (Araphisar), Alacahöyük, Alinda (Karpuzlu), Amyzon, Anavarza, Andriace (Çayağzı), Antiocheia (Yalvaç), Antiphellos (Kaş) ,Nisa (Meryemlik, Aperlai (Sıçak İskeleyi), Apollonia (Kılınçlar), Ariassos, Arycanda (Akif, Aykırçay), Aspendos, Attaleia (Antalya), Belkıs / Zeugma Antik Kenti Kurtarma Çalışmaları, Cadyanda - Kadyanda (Üzümlü), Colossae, Coracesium (Alanya), Cyaneae - Kyaneae (Yavi veya Yuva Köyü), Çatal Höyük, Dağlık, Didyma (Didim, Yoran, Yeniköy), Dolichiste (Kekova Island)Ephesos (Efes, Selçuk), Gerga, Hamaxia, Hattuşaş (Boğazkale, Boğazköy), Herakleia Salbake, sında (Belenli), Istlada (Kapaklı), İotape, Kalamaki (Kalkan), Kanesh (Kultepe), Karatepe, Klaros, Klazomenai, Kolophon ve Notion (Değirmendere ve Ahmetbeyli), Labranda (Labraunda), Laertes, Laodikea (Laodiceia Ad Lycum) (Goncalı), Letoon - Letoum (Bohsullu, Bozoluk), Limyra (Zenzerler, Turunçova), Magnesia Ad Meandrum (Menderes Magnesia'sı) (Ortaklar-Tekkeköy), Miletus (Balat, Akköy), Myra - Noel Baba Kilisesi, Myra (Demre, Kale), Myus (Avşar Kalesi), Nysa (Sultanhisar), Olympos (Çıralı, Yanartaş, (Deliktaş), Orthosia, Patara (Gelemiş, Ovagelemiş, Kelemiş), Perge (Aksu), Phaselis (Tekirova), Phellos (Pınarbaşı), Phokaia, Pınara (Minareköy), Piginda, Pisidia, Priene (Güllübahçe - Söke), Sardis (Sart), Selge, Selinus, Side, Sidyma (Dodurga Asarı), Sillyon, Simena (Kale), Sura, Syedra, Telmessos

(Fethiye), Termessos, Theimussa (Kale İskelesi - Üçağız), Tlos (Kalesar), Tralleis (Aydın), Tripolis, Trysa, Xanthos (Kınık.)

Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler ve Anıtlar Genel Müdürlüğü'ne kayıtlı 191 müze ve 115 ören yeri bulunmakta ve müzelerde toplam 2.634662 eser sergilendiği belirtilmektedir. Her yıl ortalama olarak bu müze ve ören yerlerini 6.5-8 milyon kişi ziyaret etmektedir (Emekli, 2003: 43).

Türkiye'de de önem verilmeyen diğer bir başka kültürel zenginliğimiz sualtında yatmaktadır. Türkiye, dünyanın en zengin sualtı zenginliklerine sahiptir. Yapılan dalışlarda bir çok batık kalıntısına rastlanmıştır. Bunlardan bazıları Çanakkale Saros'ta Lundy batığı, Gökçeada'da 1.Dünya Savaşı'ndan kalan batıklar, Kalkan'da, Marmaris'te antik kalıntılar ve batıklardır. Ayrıca Bodrum'da Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde bazı gemikalıntıları sergilenmektedir. Yapılan araştırmalarla da bir çok batığın yeri tespit edilmiştir. Sualtı Milli Parkları oluşturularak bu zenginlikleri "Sualtı Kültür Turizmi" olarak değerlendirilebilir. Ayrıca dalış için uygun olan bu yerlerin dışında sualtı faunası, mercan ve süngerleriyle, kanyon ve mağara dalışları için uygun Ayvalık, bir çok dalış noktası olan Antalya, Kemer, Datça'da turistlerin ilgisini çekmeyi beklemektedir.

Ayrıca sahip olduğumuz kültürel zenginlikler içinde örf, adet, gastronomi, tarih, müzik, resim, din, mimari yapı, el sanatları, giyim tarzı da dikkate değer özellikler sunmaktadır. Yedi coğrafi bölgemizin her biri, doğal güzellikleri, çekicilikleri, eski ve günümüz uygarlık ürünleri, tarihleri, farklı yerleşme dokuları, kırsal ve kentsel alanları, kısaca kültürleri ve kültürel çekicilikleri ile ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle dünya kültür mirasının çok önemli bir bölümüne sahip olan Türkiye'nin kültür varlıkları ile ilgili yaklaşım ve uygulamalarını yeniden düzenlemesi zorunluluk halini almıştır. Bu bağlamda, büyük bir potansiyele sahip olduğu halde hızlı bir yok olma sürecine giren ve gereği gibi değerlendirilemeyen kültür mirasının, koruma kullanma-yaşatma ilkeleri doğrultusunda 'turistik ürüne' dönüştürülmesi ve kültürel turizm aracılığıyla değerlendirilmesidir. Çünkü, ülkemizin doğal güzelliklerinin yanında, köklü bir geçmişe dayanan zengin bir kültür ve sanata sahip olması turizm açısından çok büyük çeşitlilik ve farklılık yaratmaktadır.

Kitle turizminin yavaş yavaş etkisini kaybetmesiyle kültür turizminin hızlı bir yükseliş içine girmesi beklenmektedir. Bunda Avrupadaki yaşlı nüfusun artmasının dışında insanların yerel kültürel özellikleri yaşamak isteğinin artmasında etkili olduğu düşünülebilir. Türkiye'yi kültürel amaçlarla ziyaret edenlerin başında Almanlar, Fransızlar ve Hollandalılar gelmektedir. 2013 ve 2014 rakamlarına bakıldığında Türkiye'ye Müslüman ülkelerden gelenlerin toplam turist sayısındaki payı yüzde 7'lerde kalmıştır. Kültürel turizm içinde dini yerlerin ziyareti önemli bir yer tutar. Çünkü üç büyük dinin önemli kültürel ve dinî mekanları buradadır. 2004'de kültürel amaçla gelen 1 milyon 300 bin kişiden 200 bini hacı olmak ve dini görevini yerine getirmek için gelmişlerdir. Fakat İslami açıdan değerli eserlere sahip olmasına rağmen (İstanbul'da Peygamberimize ait kutsal emanetler, Şanlıurfa'da Hz. İbrahim'in doğduğu mağara ve Mevlid-i Halil Camii, Balıklıgöl Hz. Eyyüp, Hz. Elyasa ve Rahime Hatun türbeleri (Eyyüp Nebi köyü- Viranşehir) Konya'da Mevlana Türbesi ve Dergâhı, Sivas'da Divriği Ulucami, Ağrı'da İshakpaşa Sarayı Camii, Bursa'da Ulucami, Emir Sultan Camii ve Türbesi.) Müslüman ülkelerden az sayıda ziyaretçi gelmektedir.

Kültür turizmi arzının bir sistem yaklaşımı içerisinde ele alınması gerekmektedir. Bu organizasyonun kültürel birikim amacıyla seyahat edenlerin ulaştırma, konaklama, eğlenme, kültürel etkinliklere katılımı da içeren kapsamlı bir yaklaşımı ele alması gerekmektedir. Günümüzde yalnızca kültürel miras kapsamındatarihi yerlerin gezilmesi turistler için yetersiz kalmakta, yaşam biçimleri ve geleneklerin yaşanarak öğrenilmesi talep edilmektedir. Başlıbaşına kültürel etkinlikler seyahat motivasyonu yaratmaktadırlar. Bu doğrultuda talebin farklı beklenti ve isteklerinin tek bir paket halinde sunulması yerine farklı ihtiyaçları karşılayacak yaratıcı ürünler sunulması uygun olacaktır.

5. TÜRKİYE'NİN KÜLTÜR TURİZMİ TALEBİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dünyada her alanda yaşanan değişimler turizmi ve seyahat alışkanlık ve tercihlerini de etkisi altına almaktadır. Turistler artık geleneksel olarak adlandırılabilen paket tur seyahatleri ve denizgüneş- kum seyahatlerinden sıkılmışlar, daha "otantik" deneyimlerin arayışına geçmişlerdir.²¹ Seyahat edenler, artık, daha talepkar ve seçici davranmaktadırlar. Kültür turizmi, daha özel ve entelektüel faaliyetleri sunan bir turizm çeşidi olarak turistlere sunulmaktadır.

McKercher ve du Cros'ya göre kültür amaçlı seyahat eden turistler amaçları bakımından beş gruba ayrılmaktadır (McKercher & du Cros, 2002: 40):

Maksatlı kültürel turist (purposeful); Bir destinasyonu ziyaret için başka kültürleri öğrenme esas amaçtır ve bu tip kültürel turist derin kültürel deneyim edinir.

Gezinen kültürel turist (sightseeing); Başka kültürler ve kültürel miras hakkında bilgi edinmek gezinin ana amacı olsa da bu tip turist daha yüzeysel bir deneyim kazanır.

Gelişigüzel kültürel turist (casual); Kültür turizmi bir yere seyahat etmek için en önemli motivasyon olmaması sonucunda yaşanan kültürel deneyim de o oranla çok derin olmamaktadır.

Rastlantısal kültürel turist(incidental); Katıldığı bir gezide amacı kültür turizmi olmamasına rağmen seyahat sırasında katıldığı kültür turlarında konuya olan ilgisini keşfedip derin bir deneyim kazanır.

Tesadüfi kültürel turist (serendipitous); Katıldığı gezide hiçbir şekilde kültürel kazanım amaçlamamasına rağmen, destinasyonda gerçekleştirilen kültürel geziler sonucu ciddi anlamda kültürel bir deneyim kazanılır. Yukarıda sınıflandırılmış olan turistlerin farklı beklentilerinin olduğunun kültür turizmi organizatörleri tarafından farkına varılması ve hem kültürel değerlerin korunması hem de turistlerin yaşayacakları deneyimden memnun kalmaları için özel programlar hazırlanması gerekmektedir.

Bireylerin kültürel değerleri görmek amacıyla turizme katılmaları, turizm üzerinde olumlu etki doğurmaktadır. Öte yandan yapılan araştırmalar eğitim düzeyi ile turizme katılma arasında yakın ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü eğitim düzeyi yükselen bireyler dünyanın çeşitli bölgelerini, tarihini ve kültürel eserlerini yakından görmek ve irdelemek amacıyla seyahat etmektedirler.

Turizm talebinin çoğunlukla gelişmiş ülkelere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik gerçekleştiği dikkate alındığında,

kültürlerarası iletişimin veya mübadelenin amacına ulaşabilmesi büyük ölçüde bu ülkelerdeki turizm bilincinin tabana yayılmasıyla orantılıdır (Batman & Oğuz, 2008: 194).

Kültürel ziyaretlerin artışındaki en önemli etkenlerden birisi daha fazla kültürel cazibenin ziyaretçilere sunuluyor olmasıdır. Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan bir araştırmada kültür amaçlı seyahat eden turistlerin yarıdan çoğunun yüksek öğrenimli olduğu (Avrupa Birliği ortalaması % 21), genelde yüksek gelir getiren mesleklere mensup oldukları anlaşılmıştır. Aynı araştırmaya göre, seyahatlerini kültürel olarak niteleyenlerin oranı yüksek eğitim sahiplerinde diğer eğitim gruplarından iki kat dahafazladır. Yine, yüksek eğitilmiş turistler kültürel çekicilikleri diğer turistlerden iki kat daha fazla ziyaret etmektedirler 25. Bu araştırma sonuçları kültür turizminin oldukça nitelikli ve yüksek harcama kapasitesine sahip bir pazarı ilgilendirdiğini göstermektedir.

6. TÜRKİYE'DE KÜLTÜR TURİZMİ

İnsanlar turizm olayına başlarken farklı kültürleri tanımak amacıyla başlamışlardır. Yoksa ki diğer Akdeniz ülkelerinden örneğin; İspanyol ve İtalyan turistlerin Türkiye'ye kendi ülkelerinde de olan deniz, kum ve güneşi görmek için gelmeleri anlamsız olurdu. Turizmimizi sadece denize bağlamak riski artırmaktadır. Üstelik bugün ki yapılaşma sahilleri bozmakta ve denizlerimizi hızla kirletmektedir.

Yakın bir gelecekte bütün bu değerlerimizi yitirip yitirmeyeceğimiz meçhuldür. Oysaki örf, adet ve kültürler yüzyıllar öncesinden günümüze kadar süregelmiştir. Geçmişten gelen kültürel birikimin değerlendirilmesine yönelik bir turizm çeşidi olan kültürel turizm orta Asya ve Avrupa arasında bir ülke olan Türkiye için çok elverişlidir (Çakır 1999:46).

Türkiye'de turizm sektörü, son yıllarda hızlı bir gelişme ve değişim süreci içerisinde girmiştir. Ancak sahip olduğu eşsiz turizm destinasyonları ile Türkiye daha çok turist çekip daha çok turizm geliri elde edebilecek potansiyelindedir. Türkiye kültür turizm kaynakları açısından son derece zengin kültürel değerlere ve motiflere sahip olduğunu görmek mümkündür (Tok, 2002:221).

Türkiye'nin 2023 turizm stratejisi belgesindeki ana hedefi, 2023 yılında dünyanın en çok turist çeken ve en fazla turizm geliri elde eden ilk beş ülke arasında yer almaktır. Ayrıca bu eylem planında, 2023 yılında 63 milyon turist, 86 milyar dolar turizm geliri ve kişi başı ortalama turist harcaması 1350 dolar hedef alınmıştır (Türkiye Turizm Stratejisi, 2007:3).

Ülkemizde 1980'li yılların son çeyreğinden itibaren yatak arzının giderek artması, gerek yabancı tur operatörlerini gerekse incoming tur operatörlerini marjı daha düşük olmakla birlikte satın alan kitlenin büyüklüğü nedeniyle toplamda daha fazla kazanç elde etmelerine olanak veren ve ayrıca riski daha düşük olan dinlenme turizmine ağırlık vermeye yöneltmiştir (Ahipaşaoğlu ve Değirmencioğlu, 1999:29).

Türkiye'de kültür turizmine katılanlar ile Türkiye'yi ziyaret eden yabancı kültür turizmi ziyaretçileri arasında niteliksel olarak belirli bir fark olduğu saptanmıştır. Türkiye'de kültür turizmine katılan yerli ziyaretçiler ile ülkemizi kültürel amaçla ziyaret eden yabancılar arasında mevcut olan bu

farklılık ülkemizin içinde bulunduğu sosyo kültürel ve ekonomik düzeyi ile bağlantılı olduğu söylenebilir (Akova ve Çetinkaya, 1999:29).

Türkiye, kültürel açıdan geniş bir zenginliğe sahip olmasına rağmen diğer Avrupa ülkeleri kadar kültürel değerlerden yararlanamadığı ve kültür turizmi açısından istediği yere gelemediği görülmektedir. Bunun önemli nedenlerinden bir tanesi, tüm pazarlama çalışmalarını kaynak kısıtlılığı nedeniyle ülkenin en önemli çekim unsuru olan güneş deniz ve kum üçlüsü üzerinde yoğunlaştırmasıdır. Türkiye'nin sahip olduğu örf, adet, gelenek, görenek, gastronomi, tarih, müzik, sanat, resim, din, mimari yapı, el sanatları, folklor, festivaller, mitolojik efsaneler ve binlerce yıldır birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmasına rağmen, ülkede kültür turizmi uygulamalarının müze ve ören yerleri ziyaretinin ötesine geçememiştir (Emekli, 2005:12).

Türkiye çok zengin kültürel mirasa sahip olmasına rağmen, eğlence ve gezi amacı ile ülkeye gelenlerin oranı %55'e yakın iken, turistlerin ülkeye kültürel amaçlı geliş oranları 2001 ile 2014 yılları arasında, %9,17'yi geçememiştir. Tablo-7'de ilgi çeken nokta, 2001 yılında ülkeye kültür amaçlı gelen turistlerin toplam turist sayısına oran %9,17 iken bu rakam 2014 yılında %6,4'e kadar gerilemiştir. Buna karşın, ülkeye gezi ve eğlence amaçlı gelen turistlerin oranı 2001 yılında %52,2'den, 2008 yılında %58,5 çıkmıştır. (Tursab resmi internet sayfası).

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Asırlar boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış Anadolu topraklarında birçok antik kent ve kalıntı bulunmasının yanı sıra çeşitli yerel kültür ürünleri de kültürel turizm kapsamında değerlendirilmeyi beklemektedir. Ülkemizde bugüne kadar kültürel turizm uygulamaları müze ve ören yeri ziyaretlerinin ötesine geçememiştir. Kültürel mirasın gereği gibi korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, toplumun bütün kesimlerinin yararlanabileceği düzeye getirilmesi ve bu mirastan yararlanarak sağlıklı, çarpık olmayan bir kültür bilincinin oluşturulmasında kültürel turizm etkin bir rol üstlenecektir. Ülkemizin kültürel zenginliğinin bölge kalkınmasına aktif katkı sağlaması²⁰ ve bu katkının geniş tabana yayılması için turizm sektörünün yeni bir yaklaşım ile ele alınması gerekmektedir .

Yakın zamanlara kadar turizm yatırımlarının kıyılara kaydırılması kültür turizminin hak ettiği düzeye gelmesini engellemiştir. Turizm anlayışının sadece kum-deniz-güneşe indirilmesi denizi olmayan fakat zengin tarih kaynakları olan destinasyonları geri plana itmiştir. Oysa bölgesel kalkınma açısından kültür turizmine daha fazla önem verilmesi gereklidir. Doğa koşullarına bağlı kalmadan kültür turizmin tüm yıla yayarak, ülke kültürünü yerli ve yabancılara tanıtmak, korumak, geçmişe, geleceğe sahip çıkmak için kültür turizminin geliştirilmesi önemlidir. Özellikle alt yapı yatırımlarını eksiksiz tamamlamış, turistik yatırımları fazla, uluslararası arenada olumlu bir imaja sahip, rakiplerinden farklı ürün ve alternatiflere sahip ve tanıtımda kaynak sorunu olmayan ülkeler diğer ülkelere oranla daha fazla avantaj sağlar. Turistik ürün çeşitlendirme ve markalaşma faaliyetlerinde kültür turizmi önemli bir kaynaktır.

Turizm endüstrisinde deniz, kum ve güneş üçlüsü ile rekabet etmenin yetersiz kaldığı günümüz rekabet koşullarında turistlerin daha fazla eğlenmesi, daha fazla geceleme yapması ve nihai temel amaç olan daha fazla harcama yapmasının sağlanması turistik ürün çeşitlendirmesiyle mümkün olabilir. Türk

turizminin oniki aya yayılması ve turistlere daha fazla harcama yaptırılması için kültür turizmi önemli bir çeşitlendirme aracıdır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin turistik ürün çeşitlendirme politikalarında kültür turizmine daha fazla ağırlık vermesi gerekmektedir. Bu turizm türünü geliştirebilmek için kültür amaçlı seyahat edenlerin daha yakından tanınması da önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abacılar, Pınar (2008). *“Doğal ve Kentsel Sit Alanlarında Kültür Turizmi ve Yönetimi “Boğaziçi-Arnautköy Örneği”*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ahipaşaoğlu, S., ve Değirmencioglu, A.Ö. (1999). Anadolu'da Kültür Turizminin Gelişimi. *Kültür Turizmi Semineri* (ss.29-32), Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksek Okulu Turizm-Otelcilik Programı Yayınlanmış Bildirileri. 21-22 Nisan 1999.
- Akova, O., ve Çetinkaya, A. (1999). Safranbolu'yu Ziyaret Eden Turistlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Ziyaretçilere Yönelik Kültür Turizmi Değerlendirmesi. *Kültür Turizmi Semineri* (ss 49-61),Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksek Okulu Turizm-Otelcilik Programı Yayınlanmış Bildirileri. 21-22 Nisan 1999.
- Bachleitner, Reinhard ve Zins, Andreas. H. (1999), “Cultural Tourism in Rural Communities: The Residents' Perspective”, *Journal of Business Research*, C: 44, No: 3, s. 199-209.
- Bahçe, Sadık A. (2011). *Kültürel Miras Yönetimi*, (Ed.) Mustafa Çakır, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Batman, Orhan ve Oğuz Ç. Sibel. (2008) “Kültür Turizmi” ,Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt, (Ed.), **Turistik Ürün Çeşitlendirmesi** içinde, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakır, N. (1999). Eski Kentsel Yerleşim Birimlerimizin Kültür Turizmimizdeki Yeri ve Önemi Safranbolu Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, Dönüş (2013). *Alternatif Turizm*, (Ed.) A. Sadık Bahçe, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Çorbacı, A. (1994). *Tanıtma ve Yöntemleri Turizmde Tanıtmanın Temel Kuralları*. Turizm Yıllığı.
- Çulha, Osman (2008). “Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreşi Festivalleri Üzerine Bir Alan Çalışması”, *Journal of Yasar University*, C: 3, No:12, s. 1827-1852.
- Duran, Erol (2011). “Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 19, s. 291-313.
- Gözde Emekli, Gözde. (2003). “Kültür mirasının kültürel turizm yaklaşımıyla değerlendirilmesi” Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu Bildiriler kitabı. İzmir:E.Ü. Edebiyat Fak.Yay.
- Gökalp Demirel, Zeliha (2011). *Kültürel Miras Yönetimi*, (Ed.) Mustafa Çakır, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Gülcan, Bilgehan (2010). “Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı”, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, C: 2, No: 1.

- Günel, Veysi (2005), "Mardin İli'nde Kültürel Turizm Potansiyeli", *Marmara Coğrafya Dergisi*, No: 11, s. 91-122.
- Güvenç, Bozkurt (1994). *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Howard, Peter. (2003). *Heritage, Management, Interpretation, Identity*, New York: Continuum International Publishing.
- Jafar Jafari Fafar (200) (Ed). *Encyclopedia of Tourism*, Londra: Routledge.
- Küçükaslan, Nazife (2007). *Özel İlgi Turizmi*, Ekin Yayınevi, Ankara.
- McKercher, Bob ve Du Cros, Hilary.(2002) *Cultural tourism: the partnership between tourism and cultural heritage management*, New York: The Haworth Hospitality Press.
- Medlik, S. (2003). *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*, Üçüncü Basım, UK: Butterworth-Heinemann.
- Shashi Misiura, Shashi, (2006). *Heritage Marketing*, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Stephen J. Page Stephan J. (2005., *Tourism Management, Managing for Change*, İngiltere: Elsevier Butterwoth-Heinemann.
- Richards, Greg (2001). *Cultural Attractions and European Tourism*, İngiltere: Cabi International.
- Pedersen, Arthur. (2002). *World Heritage Manuals*, UNESCO World Heritage Centre, Paris.
- Art Pederson, Art. (2007). "The World Heritage Tourism Programme: Lessons Learned" Robyn Bushell ve Paul F.J. Eagles (Ed.), *Tourism and Protected Areas: Benefits Beyond Boundaries*, UK:CABI Publishing,
- Öter, Zafer ve Özdoğan, Osman N. (2005). "Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C: 16, No: 2.
- Tok, C. (2002). *Kültür turizmi. II. Turizm Şurası Bildirileri*.
- Toker, Arzu (2011). "Kültür Turizminin Sürdürülebilirliğinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü: Ankara Örneği", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Tursab, (1991). *Avrupa Türkiye'yi Tanımıyor* (ss. 30-31), Mart 1991.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi (2023)*, Ankara.
- Tylor, Edward Burnett (1871). *Primitive Culture: Researches Into The Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art, and Custom* (Çevrimiçi)
http://books.google.com.tr/books?id=AuLAAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Usta, Nazlı (2012). "İnanç Turizminden Kültür Turizmine: Midilli Adası'nın Agiasos Dağ Köyü Örneği", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, No: 22.
- Yıldırım, Candan (2009). "Kültür Turizmi Kapsamındaki İletişim Çalışmaları: 2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkenti Üzerine Bir Araştırma", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi*.

İnternet Siteleri:

- Kültür ve Turizm Bakanlığı resmi internet sayfası. <https://www.kultur.gov.tr/> .
- Türk Dil Kurumu resmi internet sayfası. <http://tdk.gov.tr/>
- UNESCO resmi internet sayfası. <http://en.unesco.org/>